
Marko HOČEVAR

Žiga Vodovnik

Demokracija kot glagol

Krtina, Ljubljana 2015,

157 str., 20,00 EUR

(ISBN 978-961-260-087-7)

Beseda demokracija je dandanes že tolikokrat uporabljena v različnih kontekstih, da se nam vse bolj dozdeva, da lahko pomeni prav vse in nič hkrati. V tej luči je tudi treba brati knjigo Žige Vodovnika *Demokracija kot glagol*, ki prinaša veliko svežine pri obravnavi koncepta in prakse demokracije. Vodovnik premišlja in kritično reflektira ustaljeno razumevanje in prakticiranje demokracije, hkrati pa tudi odpira prostor za drugačno demokracijo, za demokracijo na ravni prakse.

Avtor skozi besedilo jasno izpostavi ključni problem demokracije – danes demokracija, v obliki predstavništva, služi zgolj ohranjanju *statusa quo*. Nasprotno temu poskuša knjiga afirmirati emancipatorni potencial demokracije. Gre za zelo zanimivo in kompleksno analizo koncepta in prakse demokracije, v kateri avtor obravnava tako ustanovitelje ameriške republike (*ang. the founding fathers*), francoskega radikalnega teoretika Jacquesa Rancièra, anarhističnega teoretika Davida Graeberja, kot tudi jazz, ki naj bi kot glasbena forma utelešal bistvo demokracije, ter različna družbena in politična gibanja.

Knjiga je razdeljena na sedem poglavij. Po uvodu avtor obravnava določena metodološka vprašanja

politične znanosti, kajti šele heterogenost metodologij lahko omogoči drugačno razumevanje demokracije. Tretji del knjige je osredotočen na problem predstavniške demokracije in enačenja demokracije s predstavništvom in republikanizmom. Nasproti takšnemu razumevanju demokracije Vodovnik prikaže drugačne prakse (antične Atene, Beneška republika) in tudi teorije demokracije (Rancière, Graeber). V naslednjem poglavju Vodovnik analizira gibanje *Occupy* ter drugačno prakticiranje demokracije in tudi politike. Peto poglavje je namenjeno analizi koncepta *praxis*, ki je eden izmed ključnih za razumevanje demokracije kot (političnega) postajanja. V šestem poglavju avtor naslovi problem nacionalnih držav in nacionalnega državljanstva, ki je v službi ohranjanja političnega predstavništva. V zadnjem poglavju, ki je tudi kot nekakšno nadaljevanje predhodnega, se avtor osredotoči na “empirični” primer Slovenije, na analizo družbenih gibanj v 80-ih letih prejšnjega stoletja in tudi na proces demokratizacije v Sloveniji, ki pa se je iztekel v predstavniško demokracijo enega *ethnosa*.

Vodovnik vzpostavi razliko med političnim predstavništvom in demokracijo. Avtor kritizira razumevanje predstavništva kot nadomestilo za demokracijo. Demokracija naj bi bila preveč nevarna in nepredvidljiva, predvsem v odnosu do zasebne lastnine. Takšno razumevanje je navzoče v prevladujoči ameriški politični misli že od konca 18. stoletja. Zaradi tega je tudi James Madison zatrjeval,

da se zavzema za republiko, in ne za demokracijo. Čeprav danes Združene države Amerike (ZDA) "izvažajo" demokracijo, so v 60-ih in 70-ih letih prejšnjega stoletja prek Trilateralne komisije in podobnih organizacij poskušale zajeziti širitev državljskih pravic v ZDA. Oblast in intelektualci so skušali pacifizirati ter nevtralizirati demokracijo in proces demokratizacije družbe. Gre za strah pred ljudstvom, zaradi katerega so že od začetka vztrajali pri sistemu predstavnštva, na katerem je utemeljena republika, nikakor pa niso podpirali demokracije. Še več – ZDA so bile zasnovane kot republika, ki služi ščititju lastninskih pravic manjšine. Vodovnik sicer ne gre v podrobnosti, vendar na tej točki lahko dodamo, da je sklicevanje ameriške politike na demokracijo problematično še iz enega vidika. Ustanovni očetje niso zaupali ljudstvu, zato so se domislili zapletenega načina volitev predsednika države. Predsednika države namreč ne volijo neposredno, temveč ga izvoli poseben zbor elektorjev.

Vodovnik takšnemu strahu pred demokracijo, ki je prisoten v ZDA in ki je utiral pot hegemonškemu razumevanju demokracije v obliki političnega predstavnštva, nasproti postavi drugačna teoretska in praktična izhodišča. Radikalno zastavitev demokracije in tudi politike avtor najde pri Rancièrju. Po Rancièrju moramo demokracijo razumeti kot prakso, ki je utemeljena v vključevanju izključenih, ne pa kot neko posebno obliko vladanja. Rancière pravi, sklicujoč se na Platona, da je demokracija

politični režim, ki pa hkrati predstavlja negacijo vsakršnega političnega režima. Torej, demokracija je v samem bistvu razgradnja vsakršnega političnega reda. S takšno teorijo in prakso demokracije je povezano tudi Rancièrjevo drugačno razumevanje politike (*fr. la politique*), ki jo zoperstavi policiji (*fr. la police*). Policija, ki jo po Rancièrju prevečkrat napačno enačimo s politiko, legitimira in ohranja red in *status quo* ter s tem onemogoča vključevanje izključenih. Po drugi strani pa je politika materializacija demokratičnih prvin, saj vedno razbija ustaljeni družbeni red. Zaradi tega je demokracija vezana na politiko, kot jo razume Rancière, na konfliktnost in antagonizme ter na vključevanje tistih brez deleža.

Poleg drugačnih teoretskih predpostavk Vodovnik obravnava tudi določene antične prakse, ki razkrivajo bistvo demokracije. Gre za praksi žreba in rotacije, ki sta bili razširjeni v antiki in ki najbolje ponazarjata nevladljivo logiko demokracije. Žreb namesto volitev in predstavnštva omogoča enak dostop do oblasti, rotacija pa onemogoča vzpostavljanje elit. Takšna logika je v nasprotju s političnim predstavnštvom in volitvami, ki so pri Aristotelu označene za oligarhični mehanizem. Številke, "večina" ter preglasovanje so kvantitetna vprašanja, ki nimajo nič s kvalitativnim pomenom demokratične prakse.

Za boljše razumevanje drugačne demokracije, poleg zgoraj navedenih teoretskih in praktičnih predpostavk, Vodovnik poskuša povezati demokracijo s prakso, *praxisom*, kot

je ta koncept razumel "mladi" Marx in ki je bil osnovni koncept praxis filozofije v Jugoslaviji. Avtor analizira dela Gaje Petrovića, Milana Kangrge, Mihaila Markovića in drugih ter poskuša povezati razumevanje *praxisa*, svobodnega in kreativnega delovanja človeka kot družbenega bitja, s prakso demokracije, s prakticiranjem demokracije. Zaradi tega lahko trdimo, da je demokracija, ki jo poskušamo razumeti prek *praxisa* kot svobodno in kreativno ustvarjanje lastnih življenjskih razmer, radikalno drugačno razumevanje od republikanskega predstavniškega načela.

Takšno razumevanje demokracije s pomočjo koncepta *praxisa* omogoča mišljenje heterogenih gibanj v zadnjih nekaj desetletjih. Vodovnik poskuša v gibanjih identificirati "prebežniške prostore", ki uhajajo neoliberalni logiki in akumulaciji kapitala. Zaradi tega analizira pomen mesta kot javnega in skupnega prostora in kot prostora delovanja in možnosti za demokratično prakso. Različna gibanja so na trgih po vsem svetu poskušala reafirmirati in rekonceptualizirati prakso demokracije in medsebojnega sodelovanja, ki presega logiko nacionalne države. Gre za infropolitiko, rečeno z Jamesom Scottom, ko se demokracija izraža kot način bivanja. Tako lahko tudi rečemo, da je bilo gibanje *Occupy* usmerjeno proti policijskemu redu neoliberalizma.

Kriza predstavništva in omejeno razumevanje demokracije se izraža tudi skozi krizo nacionalnega državljanstva. Če ostanemo pri družbenih gibanjih, potem lahko mislimo

državljanstvo, ki je vezano na lokalni nivo. Nacionalna država je prej ovira kot pa možnost za prakso demokracije in "aktivno" državljanstvo. Državljanstvo je treba razumeti zunaj okvirov nacionalne države. Lahko tudi rečemo, da gre za "denacionalizacijo državljanstva" ali za translokarno državljanstvo, ki v ospredje zopet postavi demos. Novo državljanstvo presega pravne okvire in pravniške formulacije pravic in dolžnosti, ki človeka zvedejo na mehanski atom, in poskuša, na mikroravni, napolniti koncept demokracije in državljanstva s politično in družbeno vsebino. Takšne nove prakse so prisotne tukaj in zdaj, a jih je treba osvoboditi ovir. Potrebno je preseči fetišizacijo države. Takšni procesi, ki se dogajajo na obrobju družbe, afirmirajo prakso demokracije, kajti šele na mikroravni se lahko povrne vsebina prakse demokracije.

Zadnje poglavje knjige je namenjeno premisleku slovenske tranzicije in demokratizacije. Vodovnik v svoji analizi ponudi radikalno drugačno razumevanje procesa nastanka samostojne države. V 80-ih letih prejšnjega stoletja je "civilna družba" nastala iz novih družbenih gibanj (NDG), ki pa so naslavljala dosti širše probleme, za razliko od hegemonškega dela civilne družbe, ki se je usmeril v reševanje slovenskega narodnega vprašanja. Projekt pluralizacije družbe se je zožil na vprašanje slovenskega naroda in samostojne države. Zaradi tega je prišlo tudi do očiščenja znotraj civilne družbe, demokracija pa se je zožila na predstavništvo in je

postala vezana na *ethnos* in ne na *demos*. Takšni zaključki Vodovnika nam omogočijo lažje razumevanje izbriša in podobnih "neljubih" dogodkov v četrstoletni zgodovini samostojne države.

Edini manko, ki bi ga lahko kdo izpostavil, je nenaslavljanje vprašanja vloge političnih strank v procesih, o katerih avtor govori. Takšen očitek lahko zavrremo, saj razprave o vlogi strank v reafirmaciji demokracije (največkrat) pomenijo že pristanek na logiko predstavnštva, predstavnštvo in predstavniška demokracija pa nimata nič opraviti s prakso demokracije, kot jo razume avtor. Kljub temu ostaja odprto vprašanje, kako preseči in odpraviti (*nem. aufheben*) predstavniško demokracijo. Za to je treba oblikovati politične strategije bojev. V nasprotnem primeru bodo že obstoječe demokratične prakse vedno ostale na robu, hegemonsko politično predstavnštvo pa bo določalo življenjske razmere tistim, ki "prakticirajo" demokracijo.

Vodovnikova knjiga je več kot nujna za politološko in tudi politično refleksijo koncepta in prakse demokracije, saj poskuša na novo osmisliti in legitimirati koncept in prakso demokracije. Gre za poseg v politološko polje, ki je prevečkrat rezervirano za različna merjenja, za opis politične empirije, kar omogoča perpetuiranje obstoječih razmerij moči. Zaradi tega je tehtnost Vodovnikovega prispevka v odpiranju in razbijanju hegemonskih miselnih predstav, kar pa je lahko prvi pogoj za drugačno teorijo in prakso demokracije, ki seže onkraj

forme političnega predstavnštva na ravni nacionalne države.

Klemen PLOŠTAJNER
Podiplomski študent Fakultete za družbene vede

Danny Dorling
All that is Solid: How the Great Housing Disaster Defines Our Time, and What We Can Do About It
Penguin Book, Milton Keynes 2015,
386 strani, 9.99 £
(ISBN 978-0-141-97819-2)

Danny Dorling je najprej oster kritik neenakost in šele nato njen proučevalec. Razume, da neenakost ni naravna, da je produkt političnih bojev in da ima uničujoče posledice tako na posameznike kot na družbo kot celoto. Najbolj ostro kritizira politično vizijo in prakso, ki povečuje neenakost in izrablja državne mehanizme za večanje neskladja med enim odstotkom ter vsemi ostalimi. Vizijo, ki je (vsaj v Veliki Britaniji) prevladala od osemdesetih dalje. Kljub svoji kritični naravnosti in jasni poziciji v svetu idej pa mu zaradi geografskega in statističnega pedigreja uspe pisati izjemno objektivna dela, ki se opirajo na konkretne podatke. Podatke, ki jih že od začetka svoje kariere, ko je mapiral neenake posledice zloma nepremičninskega trga konec 80. letih, uporablja kot ključno orodje boja proti bogatenju manjšine na račun večine.

Kot večina njegovih prejšnjih knjig, je tudi *All that is Solid* najprej